

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 6 april 1895, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag till lagstiftning i fråga om tvister mellan arbetare och arbetsgifvare.

I motion n:o 147 inom Andra Kammaren har herr *David Bergström*, med hvilken sex af kammarens öfriga ledamöter instämt, gjort den hemställan, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till regeringen anhålla om utredning, i hvad mån en ändamålsenlig lagstiftning till biläggande af rätts- och intressetvister mellan arbetare och arbetsgifvare må genom utveckling af gällande eller antagande af ny lag kunna vinnas, samt anhålla, att regeringen ville, efter verkställd utredning, inför Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kan föranleda».

Motionen.

Såsom allmän motivering för detta sitt förslag anför motionären följande:

»Bland de sociala spörsmål, som sedan länge tagit uppmärksamheten i anspråk i de flesta länder och som det äfven hos oss ligger nära till hands att söka utreda och lösa, är frågan om att åstadkomma en ändamålsenlig lagstiftning till biläggande af rätts- och intressetvister mellan arbetare och arbetsgifvare.

»Det är en erfarenhet, som gjorts och göres öfver allt, äfven hos oss, att långvariga tvister mellan arbetare och arbetsgifvare ofta lända båda parterna till stor skada. Äfven der en dylik tvist eller strid, hvilken måhända förts med de skarpaste vapen, slutar med en lösning, som erkännes vara god, har man skäl att fråga sig, om icke denna lösning borde kunnat vinnas för billigare pris och under gynsammare villkor för båda de stridande parterna. Och det är en naturlig åtgärd, att samhället söker göra hvad det kan för att nedbringa krigskostnaderna eller, om man ser dem från en annan synpunkt, offren å såväl arbetsgifvares som arbetarnes sida till ett minimum.

»Ur dylika betraktelser hafva sträfvandena framgått att så skyndsamt som möjligt afgöra och bilägga uppkommande tvister mellan arbetarne och deras arbetsgifvare genom användande af *skiljedomstolar*, *näringsdomstolar*, *förlikningsnämnder* m. fl. inrättningar, olika i olika länder.

»Att en lösning af ifrågavarande sociala spörsmål är önskvärd och bör eftersträvas äfven i vårt land, derom torde meningarna med hvarje år, som går, bli allt mera eniga inom alla lager af samhället. I saknad af en tillfyllestgörande arbetsstatistik har det varit mig omöjligt att här framställa någon öfversigt öfver de senare årens tvister mellan arbetare och arbetsgifvare i vårt land, öfver antalet arbetsinställelser och arbetsstängningar, öfver antalet i tvisterna inbegripna arbetare och arbetsgifvare, öfver de offer af ekonomisk och annan art, som strejkerna och arbetsstängningarna kostat de stridande parterna o. s. v. Men i detta fall lär erfarenheten — äfven utan en sådan statistisk öfversigt — gifva såväl den ene som den andre tillräckliga vittnesbörd från olika delar af vårt land om att de sätt, som för närvarande merendels komma till användning, då det gäller att slita tvister mellan arbetare och arbetsgifvare, icke äro till synnerlig fördel, vare sig för de tvistande eller för samhället.»

Olika slag
af tvister
mellan
arbetsgifvare
och arbetare.

Anledningen till motionen är, såsom man af ofvanstående finner, de tid efter annan hos oss uppträdande stridigheterna mellan arbetsgifvare och arbetare samt de här af följande olägenheterna för såväl de stridande parterna sjelfva som för samhället i dess helhet.

Nämnda tvister äro, såsom motionären äfven antyder, af väsentligen två olika slag, nemligen dels *rätts-tvister*, dels *intresse-tvister*. Vid de förra är man oense om villkoren i ett *bestående* arbetsaftal, vid de senare

om villkoren för ett *framtida*. I ena fallet gäller frågan hvad som är bestämdt, i det andra hvad som *skall* bestämmas.

Föremål för *rätts-tvister* kunna sålunda vara: afskedande från eller lemnande af tienst före fastställd tid, innehållande af lön, stridiga uppgifter rörande öfverenskommelser, som skulle blifvit träffade, eller löften, som skulle blifvit gifna, olika tydningar af arbetsaftalets bestämmelser, innehållet i utfärdade arbetsbetyg, frågor om ersättning för genom arbetet ådragen skada o. s. v.

Till föremålen för *intresse-tvister* åter höra: frågor om blifvande sänkning eller höjning af arbetslön, om förlängning eller förkortning af arbetstid, om förändring i sättet för lönens utgående eller utbetalande, om arbetares afskedande af anledningar, som väckt kamraternas allmänna missnöje, om personligt bemötande, som uppfattats såsom kittsligt eller förnärmande o. s. v.

Vid många tillfällen äro emellertid anledningarna till en arbetsstängning eller arbetsinställelse flerahanda, och understundom kan därför stridigheten vara *på en gång* en rätts- och en intressetvist.

I praktiskt afseende äro dessa båda slag af tvister icke på långt när af samma betydelse. Enligt erfarenhetens vittnesbörd hafva slitningarna mellan arbetsgifvare och arbetare jemförelsevis sällan rört tillämpningen af redan ingångna aftal, utan har det i allmänhet varit afslutandet af nya sådana, som gifvit anledningen till den uppkomna oenigheten. I det vida öfvervägande antalet fall hafva arbetsstängningar eller arbetsinställelser sålunda förorsakats af intressetvister, icke af rättstvister.

De sätt, hvarpå ifrågavarande tvister mellan arbetare och arbetsgifvare kunna lösas, äro som bekant tvenne: dels *konflikt* med deraf följande underkastelse för den vid tillfället svagare parten, dels *uppgörelse* med deraf betingade eftergifter från ena parten eller från båda.

Det förra sättet har hittills varit det hos oss allmännast använda, länge äfven det enda, som de stridande ansett sig utan förödmjukelse kunna anlita. Å båda sidor har man hållit hårdt på sin *rätt* att utan någon som helst påverkan *ensam* bestämma öfver de villkor, under hvilka man ville ingå ett arbetsaftal. Arbetarne hafva sagt: så och så mycket fordra vi i lön, så och så länge vilja vi arbeta; beviljas icke detta, så inställa vi vårt arbete. Arbetsgifvaren har resonerat på liknande sätt: så och så mycket vill jag gifva i lön, så och så länge skall arbetet pågå; vilja arbetarne ej nöja sig härmed, så kan jag icke längre använda dem. Att genom underhandling och gemensam öfverläggning om ställningen söka komma till förlikning eller att söka

*Olika sätt
för tvisternas
slitande.*

bilägga tvisten genom hänvändelse till en opartisk skiljemans beprövande, har i de flesta fall icke kommit i fråga, enär det ansetts såsom ett eftergifvande af sin rätt och ett tecken på svaghet. Å båda sidor har det gängse åskådningssättet därför varit, att *strid*, arbetsinställelse eller arbetsstängning, vore det närmast till hands liggande, det så att säga normala medlet för afgörande af utbrutna tvister mellan arbetsgifvare och arbetare.

Detta medel har ock allt för ofta kommit till användning. För sådana omfattande och oafåtliga fejder mellan arbetare och arbetsgifvare, som de stora industristaterna genomgått, har Sverige visserligen varit förskonadt, och några motstycken till de våldsamma, ja blodiga uppträden, som så ofta förekommit i England, Belgien, norra Frankrike, Westfalen, Sachsen, Schlesien m. m., har vårt land lyckligtvis ej haft att uppvisa. Äfven hos oss äro dock slitningar af ifrågavarande art ganska vanliga, och understundom hafva de af dem föranledda olägenheterna varit mycket allvarsamma. Utskottet är visserligen lika litet som motionären i tillfälle att lemna några uppgifter öfver antalet svenska arbetsinställelser och arbetsstängningar, öfver antalet i tvisterna inbegripna arbetare och arbetsgifvare, öfver de offer af ekonomisk och annan art, som arbetsinställelsorna och arbetsstängningarna kostat de stridande m. m., och detta af samma orsak som han, nemligen den ännu kvarstående bristen på en tillfredsställande svensk arbetsstatistik. Utskottet anser sig emellertid — äfven utan stöd häraf — kunna förutsätta såsom en för alla genom erfarenheten känd sak, att större och mindre stridigheter på förevarande område ej sällan inträffa, och att de ofta medfört sorgliga följder såväl för de stridande parterna som för samhället.

Såsom en frukt af den hos oss vunna erfarenheten om dessa sorgliga följder har ock under senare tider den tanken trängt sig allt mera fram, att det för såväl arbetsgifvare som arbetare skulle vara fördelaktigt, om en uppkommande konflikt kunde lösas genom andra och fredligare medel än arbetsinställelse eller arbetsstängning, närmast genom hänvisande till en förliknings- och skiljenämnd.

Fördelarna af ett sådant medel ligga nära till hands. Redan i den omständigheten, att detsamma står till buds, ligger en viss garanti mot att löpa åstad i första uppbrusningen. Och detta betyder ofta — såsom äfven blifvit anmärkt — att man icke löper åstad alls. Man föredrager att på ett eller annat sätt ordna sina mellanhafvanden, hellre än att kastas in i arbetsinställelsornas äfventyr och lidanden. Icke sällan behöfves endast en klarare insigt i rådande förhållanden

för att tanken på strid skall öfvergifvas. Ett stort antal arbetsinställelser skulle säkerligen aldrig utbrutit, om arbetsmarknadens ställning varit för arbetarne tillräckligt bekant. Mången lönestrejk har börjats under tryckta konjunkturen, hvilka uppenbarligen för tillfället fullständigt omöjliggjort löneförhöjning. Andra hafva framkallats af ömsesidigt missförstånd. I sådana fall skulle brytning mycket ofta kunnat undvikas genom gemensamma öfverläggningar inom förliknings- och skiljenämnder, der arbetare och arbetsgifvare mötts för underhandlingar på sakkunskapens neutrala mark i syfte att undanröjda hvad som kunnat stå i vägen för godt samarbete.

Härvid möter emellertid den stora och i praktiskt hänseende ofta afgörande svårigheten, att från det allmännas sida hittills i vårt land intet medel blifvit anvisadt såsom lämpligt för biläggande eller slitande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare.

*Intet sätt för
tvisters bi-
läggande
hos oss
genom lag-
stiftningen
anvisadt.*

Detta härleder sig ingalunda deraf, att vår svenska lagstiftning skulle af grundsats *afhållit sig från allt ingripande* i aftalet mellan arbetsgifvare och arbetstagare, ej heller deraf, att den skulle vara helt och hållet främmande för sträfvandet att i särskilda fall genom *förlikning och skiljedom* bereda tvistande parter möjlighet till en snabbare och praktiskt taget mera tillfredsställande uppgörelse än den som på vanlig rättegångsväg kan erhållas.

I förra hänseendet behöfver blott erinras derom, att aftalet mellan husbonde och hans lagstadda tjenare är regleradt genom legostadgan för husbönder och tjenstehjon den 23 november 1833. I denna stadga fastställas på ett ganska utförligt, om ock i många afseenden särdeles sväfvande sätt ifrågavarande båda parter ömsesidiga förpligtelser. Sålunda stadgas om husbonde: att han skall med goda och tjenliga efterdömen sitt tjenstehjon föregå, detsamma om dess sysslors behöriga förrättande undervisa samt till skäligt arbete hålla, det med försvarligt underhåll och tjenligt husrum förse, vid sjukdom låta detsamma sköta och vårda, ej i dess ålderdom det förskjuta o. s. v., om tjenstehjon: att det skall i sitt förhållande vara gudfruktigt, troget, flitigt, lydigt, nyktert och sedligt, ej med ord eller gerning uppsätta sig mot husbonde, matmoder eller den i deras ställe satt är, ej visa sig oförnöjdt med husmanskost eller på hvarjehanda annat sätt förklena husbonde eller matmoder m. m. Då tvister rörande dessa ömsesidiga förpligtelsers rätta uppfyllelse förekomma, skola de afgöras på i stadgan anvisadt sätt, och eger domaren dervid att understundom uppträda såsom medlande och jemkande skiljeman, exempelvis i fall lönevilkoren ej blifvit i städjobeviset utsatta och ej annorlunda kunna

styrkas eller i fall husbonde på grund af fattigdom eller annan orsak ej kan tjenstehjon med försvarligt underhåll och tjenligt husrum förse.

I afseende på vår lagstiftnings förhållande till grundsatsen om tvisters uppgörelse genom förlikning och skiljedom torde vara nog att hänvisa dels till rättegångsbalkens tjugonde kapitel, där det bland annat heter: »Är saken för rätta och under skärskådan kommen, råde ändå domaren parterna att sig förena, om saken sådan är, att det tillåtas må», dels och i synnerhet till lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, hvilken meddelar anvisning för ingående af skiljeaftal äfvensom stadganden rörande de vilkor, under hvilka skiljemanna-uttalande kan erhålla laga kraft.

Nu påpekade bestämmelser för slitande af tvister mellan husbönder och tjenare samt för ingående af skiljeaftal hafva emellertid ingen tillämplighet på det slags stridigheter, hvarom i nu föreliggande motion är fråga. Förhållandet mellan arbetsgifvare och icke lagstadda arbetare är nemligen ett helt annat än det mellan husbonde och tjenstehjon, och hvad lagen om skiljemän angår, så finnes det visserligen ingenting i dess grundsats men väl åtskilligt i dess enskildheter, som göra densamma i dess nuvarande form oanvändbar för biläggande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Så vidt känt är har det heller aldrig kommit i fråga att för sådant ändamål begagna sig deraf.

*Biläggande
genom tillfälliga kompromisser.*

Oaktadt denna hos oss befintliga brist på ett af staten anvisadt sätt för uppgörelse, har dock behovet af en sådan understundom varit så trängande, att de stridande parterna enat sig om tvistens lösning genom för tillfället anordnade kompromisser. Det har emellertid visat sig, att dylika kompromisser haft synnerligen svårt att på ett tillfredsställande sätt bilägga tvisterna, och detta väsentligen just på grund af sin tillfälliga natur. Uppenbart är nemligen, att underhandlingar mellan arbetare och arbetsgifvare till tvistigheters biläggande föras med mindre utsigt till framgång, om underhandlarne väljas först då, när striden hotar att utbryta eller kanske redan uppfiammat och lidelserna å ömse sidor inkräktat på den lugna besinningen. Man löper då fara, att endast de å båda sidor mest omedgörliga väljas till kompromissarier eller att dessa gå till sitt värf bundna af imperativt mandat och betraktas såsom förrädare mot den part, af hvilken de blifvit utsedda, i fall de visa motparten något tillmötesgående. Under sådana förhållanden måste en förlikning gifvetvis stöta på nästan oöfvervinneliga svårigheter och utsigterna för dess varaktighet blifva synnerligen ringa.

Det fördelaktigaste vore därför utan tvifvel, att ombuden utsåges redan under lugna förhållanden, på det att de måtte kunna stå såsom jemförelsevis opartiska och besinningsfulla, då deras tjänster påkallas.

I utlandet har man flerstädes långt tidigare än hos oss varit utsatt för arbetsinställelsernas och arbetsstängningarnas olägenheter och därför äfven långt tidigare känt sig uppfordrad att utfinna de lämpligaste sätten för deras undanrödjande. Då i vårt land ett sådant sätt ännu återstår att finna, så måste det vara af stor praktisk betydelse att taga kännedom om de erfarenheter, till hvilka man härvid kommit.

Utlandets erfarenhet.

Det visar sig då, att man i utlandet med afseende å denna sak slagit in på *tvänne* vägar, väsentligen skilda genom det olika förhållande, hvori det enskilda initiativet och statens ingripande ställas till hvarandra.

I flera land, såsom Frankrike, Belgien, Italien, Österrike och Tyskland, har lagstiftningen rörande tvister mellan arbetsgifvare och arbetare ursprungligen utgått ofvanifrån, och hufvudvigten har blifvit lagd på statsmagten, hvilken med sin högre myndighet träder emellan de stridande parterna och nödgar dem att inför honom framlägga sina mellanhafvanden samt att till det omfång och för den tid han bestämmer underkasta sig hans afgörande. Stridigheterna hafva här *företrädesvis* uppfattats och behandlats såsom rättstvister, och inrättningarna för deras slitande hafva fått karakteren af formliga *yrkesdomstolar* (Conseils de prud'hommes, Collegi di probi viri, Gewerbeberichte o. s. v). Dessa äro ett slags fasta stats- eller kommunalinstitutioner, väsentligen af samma *art* som de vanliga domstolarna, ehuru skilda från dem genom sin begränsning samt genom det sätt, hvarpå de äro sammansatta och arbeta. För vinnande af större fackinsigt och full opartiskhet äro de nemligen bildade af arbetsgifvare och arbetare till lika antal, och deras uppgift är i främsta rummet att söka uppgöra tvisterna i godo genom förlikning; först sedan sådan visat sig omöjlig, skrida de till rättslig förhandling och afkunna dom, hvilken då får laga kraft och genom laga medel bringas till verkställighet.

I England, Amerika och Australien deremot har utgångspunkten varit en annan. Saken har der uppvuxit från rent praktisk grund, från de tvistande parternas egen åstundan att erhålla mera stadgade former för sina underhandlingar och en säkrare trygghet för sina öfverenskommelser. Magten att bestämma, huruvida tvistefrågorna skola under-

kastas gemensam pröfning och fredlig lösning samt *huruvida* och för hvilken *tid* utslag skall vara bindande m. m. är här förbehållen de stridande sjelfva. Staten träder till blott då sådant från båda sidor önskas, och dess medverkan inskränker sig till att angifva de allmänna normerna för förhandlingarna samt att under vissa förutsättningar gifva sin bekräftelse åt det fälda utslaget. De inrättningar, som på sådant sätt kommit till stånd och som *väsentligen* äro afsedda för slitande af intressetvister, utgöra icke domstolar och kallas icke heller så, utan benämnas *stående förliknings- och skiljenämnder*.

Då det är dessa institutioner, som vid de hos oss i ämnet väckta motionerna företrädesvis varit åsyftade, torde en erinran om deras uppkomst och utveckling här vara på sin plats.

År 1860 lyckades det fabrikanten Mundella (sedermera brittisk handelsminister) att få ett slut på de våldsamma, ofta blodiga strider, som sedan början af 1700-talet pågått inom strump- och handskindustrien i Nottingham med dess omnejd, genom en på frivillighetens väg upprättad stående förlikningsnämnd, till hälften sammansatt af arbetsgifvare, till hälften af arbetstagare samt väsentligen afseende att bereda de tvistande tillfälle till gemensamma rådplägingar, hvarunder sinnena kunde lugnas, ömsesidiga missförstånd undanröjas och arbetsmarknadens ställning klargöras. Någon tid derefter bilade domaren Kettle de hittills rådande slutningarna inom byggnadsfacket i Wolverhampton genom en likaledes på frivillighetens väg åstadkommen stående skiljenämnd, sammansatt af en skiljeman med ett antal bisittare, lika många ur arbetsgifvarnes som ur arbetstagarnes klass, samt hufvudsakligen åsyftande att få tvistepunkterna framlagda för och undersökta af en opartisk person, för hvilken båda parterna hyste förtroende och efter hvilkens offentligen uttalade omdöme de därför voro villiga att låta arbetsvilkoren blifva ordnade.

Då det visade sig, att såväl Mundellas förlikningsnämnd som Kettles skiljenämnd hvar och en inom sitt område uppfylde det åsyftade ändamålet, uppstodo snart en mängd efterbildningar. I allmänhet fann man fördelaktigast att låta dessa blifva en sammansmältning af båda systemen d. v. s. på en gång förliknings- och skiljenämnder, förnämligast dock det förra. Erfarenheten ådagalade nemligen, att såväl den förlikande som den skiljande verksamheten blefvo tagna i anspråk, men att den förra vore den utan all jemförelse viktigaste, så att endast i undantagsfall skiljemannen måste träda emellan.

Till en början egde den af nämnden föreslagna förlikningen eller det af skiljemannen gjorda uttalandet ingen annan giltighet än den de

erhöll genom sin å ömse sidor insedda öfverenstämmelse med kloketens och billighetens bud, genom den starka sjelfbeherskningen och samhälligheten inom de båda organisationer (å ena sidan arbetsgifvarnes, å den andra arbetstagarnes), ur hvilkas val nämnden framgick, samt genom den moraliska påtryckning till förmån för försonlighet och fred, som den utomstående allmänhetens opinion helt naturligt måste öfva på de stridande parterna. Icke desto mindre kommo nämndernas uttalanden inom kort att anses såsom faktiskt förpligtande, och på de orter, der en af arbetsgifvare och arbetstagare utsedd stående förliknings- och skiljenämnd kommit i verksamhet, blef det flerstädes en sed, att vid en arbetares inträdande i arbetet till honom öfverlemnades ett exemplar af nämndens stadgar med erinran derom, att dessa vore ett för honom och arbetsgifvaren med afseende å uppkommande tvisters lösning gällande kontrakt, så att om han eller arbetsgifvaren icke fogade sig i ett nämndens utslag, detta måste anses såsom kontraktsbrott.

Trots den i engelska nationallynnet djupt rotade obenägenheten mot statsinblandning i oträngdt mål — hvilken obenägenhet i hög grad delades af Mundella och Kettle — uppstod emellertid snart bland såväl arbetsgifvare som arbetare en önskan om möjlighet att erhålla fullt betryggande garantier för de ingångna aftalens bestånd, hvilket kunde ske derigenom att staten på de tvistandes begäran förlänade dessa aftal rättslig giltighet. Ett förslag i denna riktning utarbetades på anmodan af Kettle och framlades af Mundella för parlamentet samt blef af detta antaget. Genom den på så sätt tillkomna *lagen om skiljedom* (Arbitration Act) af den 6 augusti 1872 hafva förliknings- och skiljenämnderna erhållit en i någon mån officiel karakter och en viss laga kraft. Om arbetsgifvare och arbetare förklarar sig önska, att mellan dem uppkommen tvist skall lösas genom skiljedom, skola nemligen enligt nämnda lag båda parterna vara bundna af utslaget, så vida det inom 48 timmar vinner deras godkännande, och i så fall behåller det — om ej annorlunda är öfverenskommet — sin giltighet så länge det mellan dem ingångna arbetsaftalet varar. I händelse af tredska kunna de vanliga, af allmänna lagen anvisade tvångsmedlen komma till användning. Så utveckladt har emellertid på detta område det allmänna rättsmedvetandet numera blifvit, att utslaget nästan alltid vunnit åttlydnad, och detta icke endast då den förlorande parten varit arbetsgifvaren, som af lätt insedda skäl haft svårare att undandraga sig dess exekution, utan äfven i de många fall, då det varit ogynnsamt för arbetarne, hvilka på grund af sin relativa medellöshet och sin större rör-

lighet onekligen varit mera utsatta för frestelsen att undandraga sig sina genom skiljedomen ålagda förbindelser.

Frågans föregående behandling inom Riksdagen.

Nu föreliggande motion är icke den första, genom hvilken frågan om en lagstiftning för biläggande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetstagare blifvit framlagd till svenska Riksdagens bepröfvande.

Vid 1887 års januaririksdag väckte herr Richard Gustafsson i Andra Kammaren en motion (n:o 31), hvori efter en kort motivering hemställdes, »att Riksdagen genom skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att uppdrag gifves åt arbetareförsäkringskomitén, att komitén, efter att i denna sak hafva inhämtat de åsikter och önskingar i ämnet, som hysas af svenska arbetarnes fackföreningar och befintliga föreningar af arbetsgifvare, måtte utarbета förslag till inrättande af lagstadgade skiljedomstolar mellan arbetare och arbetsgifvare».

Förslaget kom på grund af riksdagsupplösningen icke till behandling, men förnyades af samme motionär vid 1887 års majriksdag (motion i Andra Kammaren n:o 43). Det hänvisades då till kammarens andra tillfälliga utskott, som med anledning af detsamma i utlåtande n:o 13 gaf en sakrik utredning af den utländska erfarenheten i ämnet och uttalade sin lifliga sympati för motionens syfte, men likväl afstyrkte bifall till densamma, hufvudsakligen på de grunder, dels att skiljedomstolar i fråga om arbetstvister visat sig i utlandet hafva tvifvelaktig framgång, der de ej uppstått på frivillig väg och såsom frukt af det å ömse sidor kända fredsbehofvet efter långvariga strider mellan arbetsgifvare och arbetare, dels att inhemska erfarenheter, som visade, att i vårt land rådde något behof eller någon allmän mening till förmån för skiljedom, nästan helt och hållet saknades.

Kammaren biföll den 30 juni utan öfverläggning och omröstning utskottets afstyrkande hemställan.

Vid 1892 års lagtima riksdag väcktes i samma ämne tvenne motioner, den ena i Första Kammaren (n:o 4) af herr R. Klinckowström, den andra i Andra Kammaren (n:o 196) af herr E. Beckman.

Herr Klinckowström föreslog, »att Riksdagen ville för sin del besluta en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes, med görligaste första, utse en komité af dertill lämplige personer för att utreda den s. k. arbetarefrågan och på grund deraf framställa de förslag till arbetareklassens förbättrade förhållanden, hvartill ifrågavarande utredning kan föranleda». Bland de uppgifter för statsmagterna till arbetare-

frågans lösning, som i den vidlyftiga motionen framhöllos, var äfven den »att organisera förlikningsdomstolar å yrkens och näringars alla områden».

Första Kammarens första tillfälliga utskott yttrade sig i utlåtande n:o 11 med sympati om denna del af motionärens förslag samt tillstyrkte en skrivelse med begäran om utredning rörande bland annat »huruvida och på hvad sätt förliknings- och skiljenämnder mellan arbetsgifvare och arbetare må kunna i vårt land upprättas». Vid kammarens sammanträde den 30 april blef emellertid utskottets hemställan i sin helhet förkastad.

Herr E. Beckman åter, med hvilken femton af Andra Kammarens öfriga ledamöter instämde, föreslog, »att Riksdagen genom skrivelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande lämpligheten af en lagstiftning i fråga om förliknings- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgifvare samt af framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning häraf må synas påkallade».

Motionen blef i ett utförligt och belysande utlåtande (n:o 20) af Andra Kammarens första tillfälliga utskott enhälligt tillstyrkt. Vid det slutliga afgörandet den 30 april blef den dock efter någon diskussion med 89 röster mot 65 af kammaren afslagen.

Då emellertid motionären ansåg de mot förslaget andragna skälen hvila på någon missuppfattning af dess omfång och innebörd, framlade han vid 1893 års riksdag en ny motion (n:o 143) i samma ämne.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott, till hvilket motionen denna gång hänvisades, afgaf deröfver ett utlåtande (n:o 11), hvari utskottet såsom sin åsigt uttalade, att ett fredligt biläggande af de industriella striderna vore synnerligen önskvärdt, att samhället häri hade ett stort intresse, att stående förliknings- och skiljenämnder visat sig för ändamålet särdeles lämpliga, att Englands inrättningar af detta slag måste anses såsom de för våra förhållanden bästa förebilderna, samt att vi uti 1887 års »lag om skiljemän» hade en god utgångspunkt för en lagstiftning i detta syfte. Utskottet var emellertid i så måtto af annan mening än motionären, att då denne uttryckligen förklarar sig afse endast *intressetvister*, så ansåg utskottet deremot olämpligt, att lagstiftningsåtgärder vidtoges för åstadkommande af förliknings- och skiljenämnder utan att afseende äfven fästes vid *rättstvister*, hvarför utskottet fann sig böra, »under uttalande af sin anslutning till motionärens framställning om nyttan och betydelsen af frivilliga förliknings- och skiljenämnder, hemställa, att motionen icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd».

Vid behandlingen i Andra Kammaren den 22 mars stodo trenne yrkanden mot hvarandra: ett på bifall till motionen, ett annat på bifall till utskottets hemställan och ett tredje på bifall till samma hemställan men med ogillande af motiveringen. Sedan vid voteringen om kontraposition det första yrkandet (bifall till motionen) erhållit 84 röster och det tredje 101, erhöil vid hufvudvoteringen det andra 93 och det tredje 94.

Nu föreliggande förslag.

Årets motionär har i sitt förslag väsentligen följt den af 1893 års utskott gifna anvisningen, ehuru han med afseende på den önskade lagstiftningens beskaffenhet velat mindre gå den ifrågasatta utredningens resultat i förväg. Efter en kort erinran om de föregående motionernas behandling yttrar han härom: »Utan att här närmare ingå på frågan om användbarheten af 1887 års lag om skiljemän såsom grund för ett dylikt lagstiftningsarbete, ansluter jag mig för min del fullständigt till den af 1893 års utskott uttalade uppfattningen, att, när en utredning och eventuelt ett lagstiftningsarbete på detta område skola företagas, dessa böra omfatta såväl rätts- som intressetvisterna mellan arbetsgifvare och arbetare. Frågan öfverlemnas i sådant fall till regeringens förberedande pröfning i hela dess vidd, och detta synes mig fördelaktigt ur flera synpunkter, icke minst ur den, att Riksdagen då icke behöfver i förväg och i frågans outredda skick göra något uttalande eller ens någon antydning om, huru Riksdagen anser den bäst kunna lösas».

Utskottets yttrande.

Utskottet har vid öfvervägande af de skäl, som blifvit i ofvan omnämnda motioner och utskottsutlåtanden anförda, samt af de upplysningar i ämnet, det för öfrigt inhemtadt, icke kunnat undgå att komma till den öfvertygelsen, att frågan om lämpligaste sättet för biläggande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetstagar är en angelägenhet, som otvifvelaktigt påkallar statsmagternas uppmärksamhet.

I likhet med samtliga motionärer och utskott, hvilka hos oss yttrat sig i ämnet, finner utskottet samhället hafva ett stort intresse deruti, att upplågandet af strider mellan arbetsgifvare och arbetare i möjligaste mån förebygges, i det dessa strider återverka menligt ej blott på den yrkesgren, inom hvilken de ega rum, utan på större eller

mindre delar af näringslivet i dess helhet, jemte det de städse utgöra en fara för den allmänna ordningen.

Vore det nu så, att detta intresse kunde blifva fullt tillgodosedt uteslutande genom de tvistandes egna åtgöranden, så saknades helt visst anledning att ifrågasätta någon medverkan från det allmänns sida. Så torde dock ej vara förhållandet. De medel för biläggande af arbetstvister, som hittills hos oss någon gång blifvit anlitate, nemligen för tillfället utsedda kompromisser, synas nemligen icke vara af den art, att de gifva någon större utsigt till åstadkommande af förlikning eller — om en sådan kommer till stånd — lemna någon större trygghet för densammas upprigtighet och varaktighet.

Beaktansvärda skäl kunna sålunda anföras för behofvet af en *lagstiftning* till biläggande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare. *Huruvida* detta behof för närvarande hos oss är stort nog att föranleda till åtgärder från statens sida, detta är ett spörsmål, som blifvit på olika sätt besvaradt, och som synes utskottet väl förtjent af en närmare utredning.

Om det vid en sådan utredning skulle visa sig, att en lagstiftning på förevarande område verkligen vore behöflig, så framställer sig den frågan, *huru* denna lagstiftning lämpligast borde vara beskaffad.

Utskottet anser ett fullt nöjaktigt svar å denna fråga icke kunna gifvas utan stöd af en mera noggrann undersökning, än utskottet varit i tillfälle att deråt egna. Någon antydning om sjelfva *hufvudkarakteren* af de åtgärder, som vid utredningen företrädesvis borde komma i åtanke, finner sig utskottet emellertid böra lemna.

Några af staten upprättade eller påbjudna förliknings- och skiljedomstolar, till hvilka arbetsgifvare och arbetare vid mellan dem uppstående stridigheter skulle vara förpligtade att hänskjuta sin sak, kan utskottet på intet sätt anse för våra förhållanden ändamålsenliga. Ett så starkt ingripande i de tvistande parternas sjelfbestänningsrätt skulle helt säkert väcka stort och allmänt missnöje, och detta lika väl bland arbetarne som bland arbetsgifvarne. Något förslag i denna riktning har ej heller inom Andra Kammarerna framkommit.

Skola i vårt land inrättningar för biläggande af arbetstvister anordnas, så komma de utan tvifvel ej att blifva obligatoriska domstolar, utan i stället *frivilliga förliknings- och skiljenämnder*, exempelvis liknande de i England bildade och sedermera mångenstädes efterbildade. Dessas kännetecknande hufvuddrag äro följande:

1. De upprättas på vederbörande arbetsgifvares och arbetstagers fria initiativ och icke för landet i dess helhet eller för vissa

industrier i deras helhet, utan endast för en särskild yrkesanläggning eller en särskild yrkesgren inom något visst område.

2. De sammansätts genom val af vederbörande parter enligt af dem sjelfva träffade bestämmelser, dock under iakttagande af vissa genom lagstiftningen angifna allmänna hufvudgrunder.

3. Kostnaden för nämnderna bestridas af vederbörande arbetsgifvare och arbetstagare gemensamt.

4. Det beror på frivillig öfverenskommelse parterna emellan, huruvida en uppstående tvist måste föreläggas förliknings- och skiljenämnd eller skall kunna afgöras på annat sätt.

5. Det beror likaledes på frivillig öfverenskommelse, *huruvida* och för huru lång *tid* förliknings- och skiljenämnds utslag skall vara lagligen bindande och statens medverkan vid dess exekution alltså kunna påkallas.

De ifrågasatta nämnderna skulle följaktligen såväl till sin tillkomst som sitt fortbestånd hvila på det fria aftalets grund, och statens ingripande genom lagstiftningen skulle begränsas endast till att anvisa en lämplig form för nämndernas bildning och verksamhetssätt samt till att meddela föreskrifter, som bestämde, under hvilka vilkor ett skiljemannautslag skulle vara bindande samt huru det i fall af bristande uppfyllelse skulle bringas till verkställighet.

Utskottet vill ingalunda påstå, att nämnder, inrättade enligt sådana grunder, ens i sitt hemland utgjort något *ofelbart* verkande medel mot stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare. Trots dessa nämnder hafva stora och långvariga arbetsinställelser och arbetsstängningar der egt rum. Men de hafva — enligt alla sakkunniges vitsord — förebyggt många tillbud till tvister och underhjelpt nedläggandet af sådana. De hafva ej varit i stånd att upphäfvä kampen på industriens område, men de hafva i högst betydlig grad inskränkt stridernas antal och ofta äfven deras omfång.

Tredje tillfälliga utskottet vid 1893 års riksdag uttalade den åsigten, att vid en undersökning rörande förevarande sak frågorna om rätts- och intressetvister böra samtidigt tagas under ompröfning. Utskottet biträder, i likhet med motionären, denna mening, dock utan att det dermed vill hafva förnekat, att den ifrågasatta utredningen möjligen kunde komma att visa lämpligheten af en åtskilnad härutinnan, så att rättstvister befunnes böra slitas på *ett* sätt, och de i praktiskt afseende vida betydelsefullare intressetvisterna på *ett annat*.

Nyss anförda utskott ansåg tillika, att vi uti 1887 års lag om skiljemän »hafva en grund, hvarpå utan större svårighet skulle kunna

byggas för att med ett jemförelsevis enkelt lagstiftningsarbete bereda tillfälle till upprättande af *frivilliga* såväl skiljemannainrättningar för rättstvister som förliknings- och skiljenämnder för intressetvister». Det förestälde sig, att genom omarbetning af några af lagens paragrafer och tillfogandet i samma lag eller genom särskildt tillägg till densamma af några nya bestämmelser »den ur flera synpunkter opraktiska lagen om skiljemän skulle kunna utvecklas till något äfven i här föreliggande syfte fullt brukbart».

Utskottet, som finner det vara en gifven fördel, om den ifrågasatta lagstiftningen kunde vinnas genom en organisk utveckling af den nu bestående, anser sig emellertid ej böra ingå i någon närmare pröfning af det sätt, hvarpå en sådan utveckling enklast och bäst skulle kunna åstadkommas. Någon fullt säker grund för ett omdöme i detta afseende torde ej gifvas utan en föregående, af Kongl. Maj:t anordnad utredning, och utgör detta för utskottet en ytterligare anledning att förorda en sådan.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i hvilken utsträckning en lagstiftning för biläggande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare må anses för vårt land behöflig och lämplig, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 6 april 1895.

På utskottets vägnar:

Emil Hammarlund.
